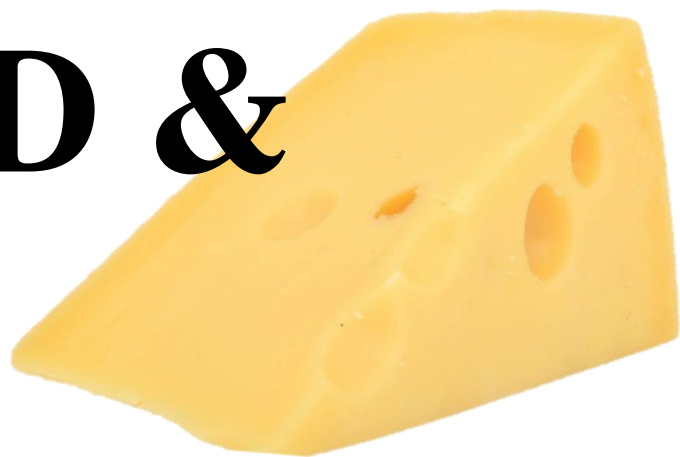


# SYMBOLSK VOLD & OST



SAMF | Projekt Forskerspirer 2016 | Martin Vind Larsen | Mulernes Legatskole

31. oktober 2016

## INDHOLDSFORTEGNELSE

<b>INDLEDNING</b> .....	2
<b>PROBLEMFOMULERING</b> .....	2
<b>Formål</b> .....	2
<b>Afgrænsning</b> .....	3
<b>TEORI OG METODE</b> .....	3
<b>Symbolisk vold</b> .....	4
<b>FREMGANGSMÅDE</b> .....	5
<b>Forberedelser</b> .....	6
<b>Skematisk oversigt over fremgangsmåde og forberedelser</b> .....	6
<b>Tidsramme</b> .....	6
<b>Lokationer og påklædning</b> .....	7
<b>Budget</b> .....	7
<b>PILOTFORSØG</b> .....	7
<b>Spørgeskemaundersøgelse</b> .....	8
<b>KONKLUSION</b> .....	8
<b>TAK</b> .....	9
<b>LITTERATURLISTE</b> .....	9
<b>BILAG A</b> .....	10
<b>BILAG B</b> .....	11
<b>Tabel b1</b> .....	11
<b>Tabel b2</b> .....	11
<b>BILAG C</b> .....	11
<b>BILAG D</b> .....	12

Forsidebillede: [https://pixabay.com/p-1238395/?no\\_redirect](https://pixabay.com/p-1238395/?no_redirect)

## **INDLEDNING**

”Er der en sammenhæng mellem antallet af osthøvle i folks køkkenskuffer og deres kulturelle kapital?” Så simpelt lød spørgsmålet, der skulle blive til over et halvt års undren og til sidst resultere i denne synopsis.

Spørgsmålet er simpelt, men svaret ligger ikke umiddelbart lige for. For hvordan definerer man, i hvilken grad individer besidder kulturel kapital, og skal jeg virkelig til at sende spørgeskemaer rundt, der beder respondenterne tælle osthøvle?

Der er før lavet studier om forskellige socialgruppers tilknytning til mad<sup>1</sup>, men det er ikke før blevet forsøgt at anvende den symbolske vold, som Pierre Bourdieu beskriver, i et madsociologisk perspektiv, selvom madsociologien har beskæftiget sig med Bourdieu<sup>2</sup>, hvorfor projektets fokus over tid har flyttet sig fra en optælling af osthøvle til et forskningsdesign, der skal forsøge at udøve symbolsk vold på forsøgspersonernes forhold til ost via sociale og symbolske sammenhænge.

Det vigtigste i projektet er forsøget med symbolsk vold, hvor der går et skridt videre end Bourdieus egne observationer, som blot undersøgte socialgruppernes præferencer uden at iagttage, hvordan individers forhold til mad kan ændre sig i forhold til hvilke sociale og symbolske miljøer og strukturer, de er under indflydelse af<sup>3</sup>.

## **PROBLEMFORMULERING**

Ovenstående underen har udmundet i følgende problemformulering:

*Med udgangspunkt i Bourdieus teori om symbolsk vold vil jeg undersøge individers forhold til ost i forskellige sammenhænge og miljøer med henblik på at konkludere, hvorvidt og i hvilken grad symbolsk vold finder anvendelse i et madsociologisk perspektiv.*

### **Formål**

I det senmoderne samfund er både klasser og ideologier ved flere lejligheder blevet erklæret døde<sup>4</sup>, men viser det sig, at Bourdieu i en vis udstrækning havde ret i sin teori om symbolsk vold, er det måske snarere tid til at omformulere det marxistiske klassebegreb og lade Bourdieus kapitalformer

---

<sup>1</sup> Groth og Fagt

<sup>2</sup> Bergström m. fl.

<sup>3</sup> Bourdieu 1995

<sup>4</sup> Faber m. fl., s. 95

indtræde på dets plads, og at definere den klassekamp som begge sociologer beskæftiger sig med<sup>5</sup>, som foregående mere ubevidst og i andet omfang end ellers antaget.

Selvom projektet beskæftiger sig med grundforskning, tyder meget på, at vores forhold til mad bliver stadig mere relevant i forhold til vores identitet<sup>6</sup>, og således kan dette projekt være med til at øge forståelsen for denne del af mennesket.

### **Afgrænsning**

Jeg har valgt at fokusere på netop ostens betydning, for både at være den oprindelige undring tro, men også fordi denne madvare adskiller sig fra andre, idet ost ofte forbindes med højkultur<sup>7</sup> og koblingen med Bourdieus symbolske vold derfor er åbenlys.

I projektet skelnes der ikke mellem forskellige typer ost, ligesom der ikke skelnes mellem f.eks. typer frugt og chips, da dette jævnfør pilotforsøgets erfaringer ville være meget kompliceret og derved kunne fjerne fokus fra problemformuleringens egentlige formål. Dog vil der være flere forskellige typer ost tilgængelig, ligesom der heller ikke kun er en type frugt og chips tilgængelig.

## **TEORI OG METODE**

Pierre Bourdieu skriver selv om teori, at denne altid bør kædes sammen med empiri – i det hele taget anser han alting for at være relationelt<sup>8</sup>, og han giver samtidig også udtryk for en vis modvilje mod at anlægge en deduktiv tilgang fra begyndelsen. Ikke desto mindre er det netop det, dette forskningsprojekt har i sinde, da formålet jo er at undersøge, hvor vidt og i hvilken udstrækning symbolsk vold (som må siges at være en allerede etableret teori) kan få forsøgspersoner til at ændre madpræferencer. Ydermere løses denne problemstilling også til dels ved, at forsøget behandler empirisk data, dog i den omvendte rækkefølge af, hvad Bourdieu selv kunne tænkes at have gjort, således at projektet bliver deduktivt med retroduktivt islæt, da jeg også forventer at opnå og beskrive ny empiri.

I forskningsprojektet anvendes den kvantitative metode på trods af, at antallet af forsøgspersoner er begrænset – en nødvendighed taget projektets relativt beskedne budget i betragtning. Dog optræder disse forsøgspersoner i tre hinanden følgende delforsøg, hvilket bevirker, at det samlede antal observationer vil være højere.

---

<sup>5</sup> ”Men Bourdieu kommer så vidt jeg ved ud af neo-marxismen (...)” – Citat, Bente Halkier, professor, Københavns Universitet

<sup>6</sup> Beck

<sup>7</sup> Groth og Fagt, s. 48, 57

<sup>8</sup> Bourdieu 1997, s. 17 – 25

Forskningsprojektets empiri tilvebringes i delvist opsatte miljøer, hvilket kan være et problem i forhold til at koble forskningsprojektets resultater til den konkrete virkelighed. Omvendt kan der argumenteres for, at al viden er interpretativ<sup>9</sup>, og at der derfor ikke eksisterer et skel mellem forsøgets verden og den virkelige verden, da forsøgspersonerne jo ikke tilegner sig deres habitus under selve forsøget men har dette ”med hjemmefra”.

Bourdieu anvender i høj grad uddannelse som målestok for kulturel kapital<sup>10</sup>, hvorfor jeg har valgt at inddele forsøgspersonerne i Socialforskningsinstituttets socialgruppeinddelinger<sup>11</sup>, og lade dette være udtryk for deres symbolske kapital.

### **Symbolsk vold**

Udover Bourdieus kapitalformer og habitusbegreb er det helt essentielt at forstå Bourdieus bagvedliggende ræsonnement for begrebet ”symbolsk vold”.

Bourdieu mener ikke, som f. eks. Marx, at klasserne er klart definerede objektive størrelser<sup>12</sup>, men snarere, at disse defineres ud fra et bestemt klassehabitus, altså individernes indbyrdes relationer og deres distinktion fra andre klasser, som delvist udtrykkes gennem afsky for de andre klasser<sup>13</sup>. Især de højere klasser forsøger via deres symbolske kapital at distingvere sig fra de lavere ved at definere perceptionen af virkeligheden, altså hvad der betegnes som ”god smag”, og de lavere klasser accepterer i vid udstrækning dette som gældende<sup>14</sup>.

Dermed er fundamentet for den symbolske vold lagt, og eftersom de lavere klasser også vil forsøge at opnå den gode smag, efterligner de de højere klasser, hvilket af Bourdieu illustreres med et eksempel om boksning, der er gået fra at være en overklassesport (god smag) til at blive en underklassesport (mindre god smag), og har tvunget de højere klasser til at finde nye gode smage for stadig at kunne distingvere sig fra underklassen<sup>15</sup>.

Den symbolske vold foregår i høj grad ubevidst<sup>16</sup>, hvilket har stor betydning for forskningsprojektets fremgangsmåde.

---

<sup>9</sup> Friis

<sup>10</sup> Bourdieu 1997, s. 114 – 122

<sup>11</sup> Thorndal, s. 99

<sup>12</sup> Marx, s. 16 - 30

<sup>13</sup> Faber, s. 85, 89

<sup>14</sup> Faber m. fl., s. 92 – 93

<sup>15</sup> Wilken, s. 81

<sup>16</sup> Faber m. fl., s. 93

Med udgangspunkt i ovenstående er det derfor relevant at antage, at de lavere socialgrupper vil forsøge at efterligne og tilnærme sig overklassens gode smag, når de udsættes for symbolsk vold.

## **FREMGANGSMÅDE**

Forsøget går som tidligere berørt ud på at undersøge, om det lader sig gøre at påvirke forsøgspersonernes madpræferencer via symbolsk vold. Dette gøres ved at placere 50 forsøgspersoner med forskellig habitus og symbolsk kapital i forskellige omgivelser, som hver, jævnfør spørgeskemaundersøgelsen, repræsenterer enten høj- eller lavkultur eller noget mellem disse.

På forhånd registreres forsøgspersonernes socialgrupper som gennemsnittet af deres forældres socialgrupper, hvis forsøgspersonen er under uddannelse, og deres egen socialgruppe, hvis forsøgspersonen er færdiguddannet.

Forsøgspersonerne skal under de tre delforsøg udføre en række ”ryste-sammen-aktiviteter”, det være sig tillids- og samarbejdsøvelser osv. samt øvelser, hvor det drejer sig om at finde ud af så meget som muligt om de andre forsøgspersoner. Dette gøres med henblik på at lade forsøgspersonerne akkumulere nok viden om de andre til ubevidst at definere, hvem der er i besiddelse af høje og lave kapitalformer – altså distinktionen, som jævnfør ovenstående er væsentlig for den symbolske vold.

På et tidspunkt under forsøget vil der være en kort pause, hvori der serveres forfriskninger i form af ost, chips og frugt. Jævnfør pilotforsøgets erfaringer er det vigtigt, at tilgængeligheden til alle disse madvarer er let og ens, og at frugt- og ostestykkerne har nogenlunde samme størrelse. En frivillig hjælper registrerer forsøgspersonernes, som er forsynet med nummer, valg.

Fremgangsmåden i de tre delforsøg er den samme, dog med små variationer i øvelser og opgaver, og hvem forsøgspersonerne skal snakke med for at sikre, at disse får et så godt overblik over de andre forsøgspersoner som muligt og dermed er bedst muligt i stand til at definere de højkulturelle forsøgspersoner og deres madvalg.

Slutteligt stilles dataene skematisk op som vist i bilag b, og ydermere foretages der  $\text{CHI}^2$ -test for at konkludere, om der er signifikant forskel på forsøgspersonernes madvarepræferencer i forhold til de miljøer og sociale sammenhænge, de befinder sig i.

## Forberedelser

Inden projektet kan sættes i værk, må der nødvendigvis foretages nogle forberedelser. Først og fremmest skal der rekrutteres forsøgspersoner fra forskellige socialklasser, hvilket vil ske via sociale medier og avisannoncer. Disse vil blive tilbudt en mindre økonomisk kompensation (200 kr.) for deres medvirken i forsøget.

Rekruttering af hjælpere til indsamling af data vurderes ikke som værende et problem, da jeg i forvejen har et netværk, for hvem det findes interessant at deltage i og hjælpe med forskningsprojekter.

Leje af lokationer er forholdsvis ukompliceret, dog skal der gøres en indsats for at forhandle prisen på Københavns Universitets festsal til et fornuftigt niveau. Her forventer jeg at møde forståelse for, at projektet er en realisering af et forskerspirerprojekt, som for øvrigt er forankret på Københavns Universitet, og at budgettet derfor er, som tidligere nævnt, relativt beskedent.

Der skal forud for forsøgene planlægges og fremstilles materiale til konkrete aktiviteter til forsøgspersonerne. Dette gøres i projektets indledende fase med udgangspunkt i eventfirmaers teambuildingøvelser og egne erfaringer som underviser på flere kurser.

## Skematisk oversigt over fremgangsmåde og forberedelser

NR.	FASE	BESKRIVELSE
1	<b>Forberedelse</b>	Rekruttering af forsøgspersoner. Rekruttering af hjælpere. Forberedelse af aktiviteter. Leje af lokationer. Udfærdigelse af konkret projektplan.
2	<b>Udførsel</b>	Forsøgspersonerne laver aktiviteter, som gør dem bevidst om hinandens habitusklasser. Forsøgspersonerne vælger madvarer. Hjælpere registrerer valg af madvarer
3	<b>Databehandling</b>	Data opstilles. CHI <sup>2</sup> -test foretages. Fejlkilder identificeres. Konklusion forfattes. Artikel forfattes.
4	<b>Publicering</b>	Publicering af forskningens resultater.

## Tidsramme

Det forventes, at fase 1 kommer til at tage tre måneder, især fordi rekrutteringen af forsøgspersoner vil vise sig langsommelig. Selve udførslen (fase 2) kan gennemføres over en måned, og databehandling (fase 3) forventes færdige på to til tre måneder. I alt vil projektet altså spænde over seks til syv måneder, når ikke processen fra indlevering af artikel til tidsskrift til udgivelse regnes med.

## Lokationer og påklædning

Forsøget skal foregå på de tre lokationer, som er gennemgået i spørgeskemaundersøgelsen (festsalen på Københavns Universitet, Bellahøj Amfiteater og medborgersalen på Biblioteket Danasvej), da disse med relativt stor sikkerhed kan siges at være udtryk for henholdsvis høj-, mindre høj- og mindst højkultur.

For at gøre symbolikken endnu mere udtalt, bedes forsøgspersonerne møde i formelt tøj i Københavns Universitets festsal, hverdagstøj på Bellahøj Amfiteater og afslappet tøj på Biblioteket Danasvej.

## Budget

Nedenstående budget er et overslag.

Økonomisk kompensation til forsøgspersoner (50 * 200 kr.)	10 000 kr.
Leje af lokationer	5 000 kr.
Indkøb af madvarer	2 500 kr.
Aktiviteter og øvelser (print, materialeindkøb, transport osv.)	1 000 kr.
Avisannoncer til rekruttering af forsøgspersoner	1000 kr.
Refundering af udgifter til pilotforsøg	250 kr.
Diverse	250 kr.
<b>I alt</b>	<b>20 000 kr.</b>

## PILOTFORSØG

Den 26. august 2016 udførtes på gågaden i Odense et lille pilotforsøg, som afprøvede mulige opstillinger af madvarer og teknikker til indsamling af data. Forsøgsbeskrivelsen er vedhæftet som bilag a, og data fra forsøget fremgår af bilag b.

Da det viste sig, at folk ikke umiddelbart kan definere deres forældres og egen socialklasse, afveg jeg fra den oprindelige forsøgsbeskrivelse og registrerede selv folks socialklasser, ved at spørge ind til uddannelse og arbejde, hvilket viste sig at være langt mere effektivt, hvorfor dette også er blevet overført til forskerspirerprojektets egentlige forsøg.



SAMF Martin Vind Larsen, Mulernes Legatskole, 31/10 2016

Erfaringerne med at opstille frugt, chips og ost på samme bord på forskellige tallerkener var også gode, da det ikke lod til, at folk valgte ud fra, hvad der stod tættest på dem osv., dog viste det sig også at være for besværligt at registrere folks valg af enkelte oste- og frugttyper.

Observationsmængden er for lille til at konkludere nogen sammenhæng, men der er en klar tendens til, at de højere socialklasser vælger ost frem for andre madvarer, hvilket tegner godt for projektets videre forløb og konklusion.

### **Spørgeskemaundersøgelse**

Det blev mig af mine forskerspirerkontakter anbefalet at foretage en spørgeskemaundersøgelse for at være sikker på, om det, som jeg opfatter som højkulturelt også opfattes som højkulturelt af befolkningen og dermed af forsøgspersonerne. Uden denne erkendelse, ville min præmis for konklusionen bortfalde. Spørgeskemaet er vedlagt som bilag c, og resultaterne herfra som bilag d.

Bilag d taler sit tydelige sprog, og jeg har derfor valgt, som tidligere beskrevet, at benytte mig af de fødevarer og lokationer, som bilag c og d behandler.

Det kan problematiseres, at spørgeskemaundersøgelsen højst sandsynligt er besvaret af et meget begrænset demografisk udsnit, og at dette udsnit endvidere højst sandsynligt har nogenlunde de samme holdninger til højkultur som jeg, da undersøgelsen er blevet udbredt via sociale medier og at jeg højst sandsynligt har samme habitusklasse som mange af mine venner på disse sociale medier<sup>17</sup>.

## **KONKLUSION**

Viser der sig at være en signifikant forskel på forsøgspersonernes valg af madvarer i forhold til det miljø og de personer de omgives af, er det meget sandsynligt, at Pierre Bourdieus teorier om symbolsk vold kan påvises også at kunne anvendes i et madsociologisk perspektiv til via miljø og sociale relationer at påvirke individers madvaner.

Dermed vil det være relevant at foretage yderligere undersøgelser af andre forbrugsmønstre efter samme principper som i dette forskningsprojekt – altså at se på, f. eks. hvordan folks foretrukne musikstykke eller kunstværk (noget, som Bourdieu også tidligere har beskæftiget sig med<sup>18</sup>) er under indflydelse af den symbolske vold, som udøves i sociale og symbolske miljøer.

---

<sup>17</sup> Bourdieu 1997, s. 26 – 32

<sup>18</sup> Bourdieu 1995

SAMF Martin Vind Larsen, Mulernes Legatskole, 31/10 2016

Endvidere vil det være interessant at se på, hvordan andre sociologer har teoretiseret klassernes dominansforhold og sammenholde deres teorier med Bourdieus ud fra en komparativ metode.

## **TAK**

En stor tak skal lyde til mine to forskerkontakter Jakob Skjøtt-Larsen, professor ved Aalborg Universitet og Bente Halkier, professor ved Københavns Universitet, som har været behjælpelige med gode råd, svar på spørgsmål og anbefaling af litteratur. Derudover takkes Odense Studentereksamen for at lade mig lave et kort pilotforsøg foran deres lokaler.

## **LITTERATURLISTE**

Adrian, Henrik m. fl.: *AT-håndbogen*, Systime, 2009

Bergström, Kerstin: *MAT ÄR MER ÄN MAT Samhällsvetenskapliga perspektiv på mat och måltider*, Institutionen för kost- og idrottsvetenskap, 2015

Bourdieu, Pierre: *Af praktiske grunde. Omkring teorien om menneskelig handlen*, Hans Reitzels Forlag A/S, 1997

Bourdieu, Pierre: *Distinktionen*, DET lille FORLAG, 1995

Bourdieu, Pierre og Wacquant, Loïc J.D.: *Refleksiv sociologi – mål og midler*, Hans Reitzels Forlag, 1996

Beck, Mikkel Andreas, "Mad er blevet en politisk ingrediens", *Videnskab.dk*, 5. juni 2016

Faber, Stine Tidemann m. fl.: *NYE TIDER – NYE KLASSESKELE?*

Friis, Simone Molin: *FORSKNINGSDESIGN, ANALYSESTRATEGI OG AKADEMISK METODE* [Power Point-præsentation]

Groth, Margit Velsing og Fagt, Sisse: *Danskernes kostvaner*, Fødevarerdirektoratet, 2003

Marx, Karl: *Det kommunistiske manifest*, DET lille FORLAG, 2004

Thorndal, Morten Hansen: *Sociologi ABC kernetof fra C til A-niveau*, Columbus, 2008

Wilken, Lisanne: *Bourdieu for begyndere*, Samfundslitteratur, 2011

SAMF Martin Vind Larsen, Mulernes Legatskole, 31/10 2016

## BILAG A

Forsøgsbeskrivelse til pilotforsøg.

Projekt Forskerspirer 2016  
Pilotforsøg om socialklassers forhold til ost

Martin Vind Larsen, Mulernes Legatskole, 22/08 2016

### Baggrund

Pilotforsøget har til hensigt at undersøge i hvilken grad, der er grundlag for at foretage videre forsøg med menneskers socialklasser og deres forhold til ost i henhold til forskerspirerprojektet "Socialklasser og Ostehevle".

### Praktisk

Pilotforsøget afvikles under oplægget om Projekt Forskerspirer til Odense Studentereksamens arrangement i "Loppen og Professoren" under H. C. Andersen Festivals 2016 d. 26. august 2016 kl. 13:00 - 14:30.

### Beskrivelse

På et bord er der placeret tre tallerkener. Een med ost og kiks, een med chips og een med frugt. En seddel ligger også på bordet, hvorpå forsøgspersonerne (tilfældigt forbigående) opfordres til at være med i et forskningsprojekt ved at vælge en madvare og derefter udfylde et lille spørgeskema, som ligger ved siden af den boks, det udfyldte spørgeskema skal puttes i. I spørgeskemaet kan man krydse af, hvilken madvare, man valgte, og hvilken socialgruppe, ens forældre tilhører.

Der skal ydermere være en beskrivelse af kriterierne for de forskellige socialgrupper tilgængelig.



### Teori og metoder

Ifølge Bourdieus teori om symbolsk vold, har mennesker med høj kulturel kapital mulighed for at definere, hvad der er "god smag". Når der gås ud fra, at mennesker med høj kulturel kapital også har høj social og økonomisk kapital, er det rimeligt at antage, at disse mennesker også ligger i en relativt høj socialgruppe. Forsøget kan altså undersøge, om mennesker i højere socialgrupper er mere tilbøjelige til at vælge ost frem for andre madvarer.

## BILAG B

Følgende tabeller viser fordelingen af valg af madvare og forældrenes gennemsnitlige socialgruppe.

**Tabel b1**

	OST	CHIPS	FRUGT
<b>SOCIALGRUPPE [1;2]</b>	5	1	2
<b>SOCIALGRUPPE [2;3]</b>	2	1	3
<b>SOCIALGRUPPE [3;4]</b>	0	1	0
<b>SOCIALGRUPPE [4;5]</b>	0	0	2
<b>MARGINALISERET</b>	0	0	0

*Hyppighedstabel, 17 observationer.*

**Tabel b2**

	OST	CHIPS	FRUGT
<b>SOCIALGRUPPE [1;2]</b>	71,4 %	33,3 %	28,6 %
<b>SOCIALGRUPPE [2;3]</b>	28,6 %	33,3 %	42,9 %
<b>SOCIALGRUPPE [3;4]</b>	0 %	33,3 %	0 %
<b>SOCIALGRUPPE [4;5]</b>	0 %	0 %	28,6 %
<b>MARGINALISERET</b>	0 %	0 %	0 %

*Frekventeret hyppighed.*

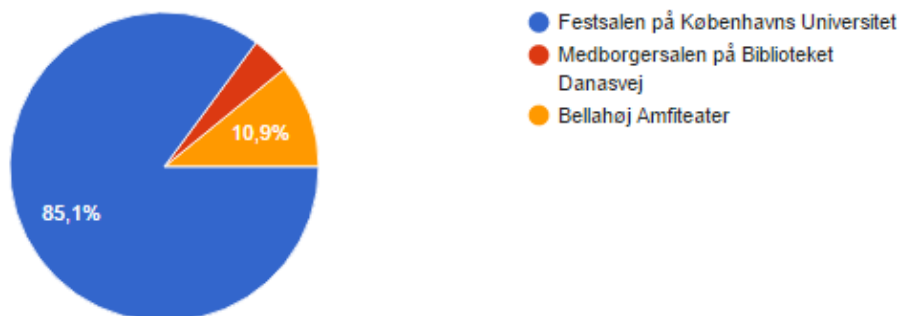
## BILAG C

Spørgeskema om folks opfattelse af højkultur. Spørgeskemaet ”Pilotundersøgelse til Projekt Forskerspirer” tilgås via dette link: <https://goo.gl/forms/oXewF8byKWnirSfk1>

## BILAG D

Følgende diagrammer viser fordelingen af valg i spørgeskemaet.

Hvilken af disse rum, synes du, udstråler mest højkultur? (101 svar)



Hvilken af disse madvarer synes du, udstråler mest højkultur? (101 svar)

